

VAN WATER SLURPENDE MA

Als inleiding op dit stukje over de maretakken op mijn appelboom, wil ik u eerst uitnodigen voor een theoretisch experiment. Dit vanwege de reactie van Bakker & Ten Haaf (Blad 49) op mijn stukje over waterslurpende dennen (Blad 48), dat zij niet juist hebben geïnterpreteerd.

Stel je drie keer één vierkante kilometer duingebied voor op drie verschillende plaatsen. De ene vierkante km planten we vol eiken, de volgende vol dennen en de laatste vol appelbomen. Alle bomen zijn (even) groot. De appelbomen zitten vol maretakken.

Op elke vierkante km staan regenmeters onder de bomen. Gemiddeld komt er minder water in de meters onder de dennenbomen omdat er wat meer water aan de boom 'blijft hangen'. Veel scheelt het niet met de andere bomen. Het gevolg is dat er dus wat minder water in het grondwater komt onder de vierkante km met dennenbomen.

Hoe is dat over dertig jaar? De eiken zijn groter geworden, dus hebben ze meer blad, de dennen zijn ijler geworden en de appels zijn ten gevolge van de maretakken deels op sterven na dood. Wat laten de regenmeters zien? Het effect op de grondwaterstand is vooral negatief in het eikenbos, omdat veel hangwater de grond niet bereikt. Ook bij het dennenbos valt het negatief uit, maar lang niet zo sterk als dat bij de eiken. Bij de appels met maretakken is dat nog minder negatief. Eiken worden oud, dennen zie je steeds armzaliger worden en de appels met maretakken verliezen vrijwel al hun blad.

Dus wat denk je van die magere dennenbomen in de Schoorlse duinen, waar je bij een regenbui niet onder moet gaan schuilen, omdat je dan drijfnaat wordt?

Ik wil me verder beperken tot de maretakken. Het is één van de bekendste parasitaire planten van Europa. Zelfs in ons land, hoewel het in het overgrote deel van ons land een

2017_maretak_Gemenebos

zeldzame plant is. Ik wil vooral het een en ander kwijt over de maretakken in mijn appelboom.

Begin jaren tachtig kreeg ik maretakbessen van Chris van Orden. Die bessen drukte ik plat tegen de stam van mijn sierappel. De vruchtjes bleven aan de stam kleven. Na enige weken zag ik twee heel korte, groene stengeltjes verschijnen. Tegen de appelstam waren die stengeltjes verdikt, zuignapvormig. Verder gebeurde er niet veel. Althans: zichtbaar niet. Het kiemende maretakje droogde ook niet uit. Dat komt door de kleverige substantie rond het vruchtje. Om dit te testen nam ik tientallen maretakbessen en drukte ze plat op een plastic schaalje. Tot mijn verbazing ontkiemden

2017_maretak_Gemenebos

Tekst van de ontbrekende onderschriften

Pag. 8 links:

Tegen het eind van het jaar, op de zesde dag van de wassende maan, werden twee witte stieren door een in het wit geklede druïde naar een maretak op een eik geleid. Geruisloos beklom de druïde de boom en sneed er de maretak voorzichtig af met een gouden sikkel. De stukjes werden opgevangen in een witte mantel. De stieren werden geofferd en men zei gebeden voor het welzijn van alle bij de ceremonie betrokken personen.

Pag. 8 rechtsboven:

Wilgen met maretakken in de winter.

Pag. 8 rechtmidden:

Twee generaties bessen.

Pag. 8 rechtsonder:

Drie jaar oud kiemplantjes van de maretak.

Pag. 9 links:

Honingbij op de vrouwelijke bloem van de maretak. De maretak is tweehuizig.

Pag. 9 rechts:

De maretak was het zinnebeeld van het weer ontwakende leven. Ook speelde het een rol bij de viering van de zonnewende op de kortste dag. Wat daar nog van over is, is de positie van de 'mistletoe' op nieuwjaarsdag. Die hang je aan het plafond en alleen onder de mistletoe mag je elkaar kussen.

MARETAKKEN

de vruchtjes op dezelfde manier als op de appelboom. Na vier (!) maanden op mijn zolderkamer waren deze 'kiemplantjes' nog niet uitgedroogd en bleek de kleverig omhullende substantie nog steeds kleverig. Wat we niet kunnen zien, is dat het maretakje worteltjes maakt, die door de schors van de appelboom heendringen, op zoek naar water. Water vinden ze in de houtvaten: het waterleidingsysteem van planten, dus het transportkanaal van de wortels naar de bladeren. Als de wortels van de maretak daar eenmaal in zijn verankerd, kan de groei aan de buitenkant starten. Dat is pas na twee of drie jaar zichtbaar in de vorm van de eerste twee maretakblaadjes. De maretak heeft groene blaadjes, dus kan ze met haar bladgroenkorrels zelf suiker maken als energiebron. Maar voor de aanvoer van water is ze afhankelijk van de gastheer. Maretakken zijn daarom halfparasieten.

Een parasiet leeft ten koste van zijn gastheer. Deze gastheer, mijn appelboom, heeft in de winter geen blad. Dat is een nuttige aanpassing om te voorkomen dat via de bladeren de boom uitdroogt. De maretak verliest haar blad niet, leeft 's winters rustig verder en 'dwingt' de appel water op te nemen. Zo start de langzame uitdroging van de appel.

Een appelboom met maretakken krijgt nauwelijks nog appels, steeds meer bladeren verdorren en vallen af en ook takken

bij op bloesem maretak

verschrompelen. Het eind van het liedje is dat de gastheer sterft als de parasiet zich heeft weten te vermeerderen.

De maretak bloeit in het voorjaar. Massa's honingbijen zoemen dan rondom mijn appelboom. Tegelijkertijd zijn de witte maretakbessen rijp, al maanden overigens. Er zijn mij twee vogelsoorten bekend die de bessen eten: de grote lijster en de zwartkop. Merels heb ik ook wel eens een bes zien oppakken. Dan weten ze zich geen raad met de kleverige bes die aan hun snavel vast gelijmd lijkt te zitten. Een ludiek gezicht om te zien wat voor kapriolen ze uithalen om de bes weer kwijt te raken. In mijn tuin heb ik nooit een grote lijster gezien.

Zwartkoppen wel, die zijn verzot op de bessen. Elk voorjaar komen ze snoepen. Ze plukken een bes, nemen die in hun snavel en drukken de bes tegen een tak, dan links dan rechts, enzovoorts. Dat doen ze met enige kracht, waardoor de bes knapt. Ze vegen de schil en het vruchtje met de kleverige substantie tegen de tak en slikken de rest door. Eenmaal doorgeslikt gaat de zwartkop nog tiental bessen verorberen, vliegt dan weg en kan een paar uur later weer opnieuw komen snoepen. De vruchtjes zitten nu vastgelijmd aan de takken.

Vaak vragen mensen zich af hoe het komt dat er in Noord-Holland 'geen' maretakken voorkomen. Het antwoord is simpel. Een zwartkop vliegt met zijn bes hoogstens een vijftal meters om die tegen een tak uit te wrijven. De verspreidingsnelheid is dus vanuit de moederplant maximaal vijf meter per pakweg zes jaar (pas na zes jaar krijgt de maretak haar eerste bessen). Bij grote lijsters is dat misschien het dubbele: tien meter per zes jaar. Dat schiet niet op. Maretakken zie je in ons land eigenlijk alleen in Zuid-Limburg. Dus hoe lang duurt het voordat de maretak vanuit Zuid-Limburg Alkmaar bereikt? Eeuwen! Maar er zijn natuurlijk liefhebbers met maretakken in hun tuin, dus een toename van maretakken in onze regio moet komen van plaatselijke import.

• Peter Boer

christmas-kiss-retro-christmas